

สถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะ

รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

การรักษาพุทธพจน์ถือเป็นกิจสำคัญเท่ากับรักษาพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคทองจาริกเป็นลายลักษณะจนถึงศึกษาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ เริ่มในทวีปยุโรป ยุคนั้นมีนักศึกษา ได้แก่ เฮนรี โทมัส โคลีบริงเก ปี. เอ็ช. ฮอดจสัน อเล็กซานเดอร์ โซมา เดอะ โคโรส เออร์เจเนย์ เบร์นอฟ เป็นต้น ปัจจุบันนักศึกษาพุทธศาสนามี

๑) กลุ่มศึกษาบาลี

๒) กลุ่มศึกษาข้อมูลอินเดีย ทิเบต มองโกเลีย และจีน

๓) กลุ่มศึกษาวรรณกรรมและโบราณคดี

๔) กลุ่มพราหมณ์ฮินดู

คำที่ว่า *สิ่งทั้งหลายเกิดจากการประชุมกันของส่วนประกอบต่าง ๆ* กล่าวเพื่อให้ชาวพุทธเข้าใจในเบื้องต้น เพราะแท้จริง สิ่งทั้งหลายยังมีส่วนประกอบอื่นแต่ละอย่างย่อยลงไปอีก อันเป็นไปตามธรรมชาติไม่มีใครสร้าง สิ่งที่เราเรียกในที่นี้ว่าสถานะชาติกำเนิด เป็นสิ่งสมมติอย่างหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจว่าใคร มีสถานะชาติกำเนิดความเป็นมาอย่างไร โดยกฎธรรมชาติแล้วสถานะชาติกำเนิดไม่มีอยู่จริง สมมติขึ้นเหมือนเส้นรุ้งเส้นแวง ในวาเสฏฐสูตรมีคำว่า “อันที่จริง ชื่อและโคตรที่กำหนดให้กันเป็นเพียงสมมติบัญญัติในโลก ชื่อและโคตรปรากฏอยู่ได้เพราะรู้ตามกันมา ญาติสาโลหิตกำหนดให้ตั้งแต่เกิด ชื่อและโคตรที่กำหนดเรียกกันเป็นความเห็นที่ฝังแน่นอยู่ในใจมานานของคนผู้ไม่รู้ความจริง”^๑ สถานะชาติกำเนิดก็ไม่ต่างจากชื่อจากโคตร ชาติเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก (*ชาติ นาม ทูชชานา*)^๒ วิทยาการยุคใหม่อาจจะบอกว่า เป็นใคร มีเชื้อสายเอเชีย หรือคนยุโรป บางที่ไม่ต้องใช้เครื่องมือ มองรูปลักษณะดูอากัปกิริยาอุปพรรณ สันฐานยังพอคาดได้ว่ามาจากถิ่นไหน หากย้อนไปนับพันปี อย่าวว่าแต่เครื่องมือเครื่องมือ แม้อุปพรรณ สันฐาน ยังไม่มีใครเคยเห็นด้วยซ้ำ

ความรู้โบราณคดีประวัติศาสตร์เป็นหน้าที่หลักทางด้านสถานะชาติกำเนิดในที่นี้อาศัยพระไตรปิฎกและอรรถกถาเป็นหลัก สถานะชาติกำเนิดพระสิทธัตถะไม่ใช่สิ่งสำคัญ แม้อยากรู้หรือ

^๑ จุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๖๕๔-๖๕๕/๖๕๓-๖๕๔

^๒ ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๒๖๘/๒๓๗

พยายามจะรู้ก็ไม่เห็นมีประโยชน์อย่างไร รู้ไปทำไมเพื่ออะไร มีผู้ศึกษาสถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะกว่าร้อยปีมาแล้ว ฝ่ายหนึ่งว่าพระสิทธัตถะคือพราหมณ์ฮินดู อีกฝ่ายหนึ่งว่าพระสิทธัตถะมีชาติกำเนิดมองโกลอยด์ เรื่องนี้ไม่ได้ช่วยให้บรรลुरुธรรมหรือเกิดก้าวหน้าในธรรมปฏิบัติ แต่ถ้ารู้หรือพยายามที่จะรู้จะแยกได้ว่า พุทธสอนว่าอย่างไร พราหมณ์สอนว่าอย่างไร จะได้ไม่เสียเวลาศึกษา ไม่เสียเวลาในชีวิตเพราะรู้จักแยกแยะ

พระพุทเจ้าข้ามพืนสถานะชาติกำเนิด

ในบาลีมีบทพุทธคุณถวายพระเกียรติ ว่า อรหํ สมมาสมพุทโธ แปลว่า พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง พระพุทเจ้าคือพระอรหันต์ พระอรหันต์มีคุณสมบัติประการหนึ่งคือ ข้ามพืนสถานะชาติกำเนิด (ซีณา ชาติ) พระพุทศาสนาซึ่งมีคำสอนทวนกระแส สถานะชาติกำเนิดทำให้หมดไปได้ด้วยการประพตติชอบ ดังคำที่ว่า ในโลกนี้สถานะชาติกำเนิดจักทำอะไรได้ ความประพตติคือศีล สำคัญ (ชาติ นามเสา ก็ กริสสตี.)^{๑)} พระอรหันต์สัมมาสัมพุทเจ้าทรงข้ามพืนสถานะชาติกำเนิด ทรงอยู่เหนือเชื้อชาติ ตั้งแต่บรรลุนิพพาน สถานะชาติกำเนิดย่อมไม่มีประโยชน์ (นิรตลกา)

คำว่า ชาติ (ชา-ติ) บาลีใช้หลายนัย หมายถึง ภพ (ชาตินี้ ชาติหน้า) นิกาย สังขตลักษณะ ปฏิสนธิเกิดในครรภ์ ตระกูล และ อริยะศีล ภาษาไทยคำที่เกี่ยวกับสถานะชาติกำเนิด เช่น ชนชาติ สัญชาติ เชื้อชาติ เชื้อสาย ชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ ชาตินิยม คำว่าสถานะชาติกำเนิดในที่นี้ หมายถึง ตระกูล เชื้อชาติ เชื้อสาย ชาติพันธุ์ ตอนยังเป็นพระสิทธัตถะทรงมีสถานะชาติกำเนิดศากยะ ในช่วงนั้นไม่ใช่พระอรหันต์ เมื่อเป็นพระอรหันต์จึงข้ามพืนสถานะชาติกำเนิด

สมณะและพราหมณ์

พระไตรปิฎกอ้างสมณะพราหมณ์หลายต่อหลายครั้ง จนสองคำนี้ดูจะเป็นคำมาคู่กัน
 สิ่งใดมีก่อน เก่ากว่าหรืออยู่สถานะสูงกว่า เวลาเขียนท่านเขียนคำที่เก่ากว่าไว้ก่อน เช่น ธรรมมีก่อน วินัยมีภายหลัง จึงเขียน “ธรรมวินัย” (ธมฺมวินย) สถานะมารดาบดองว่าสูงกว่าบิดา จึงเขียน “มารดาบิดา” (มาตวาปีตุ) กุศลมีก่อนอกุศล จึงเขียน “กุสลากุสลา” สมณะมีก่อน พราหมณ์มีภายหลัง จึงเขียน “สมณะพราหมณ์” (สมณพราหมณา) แต่พราหมณ์คงไม่ชอบใจนักที่เขียนสมณะไว้ก่อน เพราะพราหมณ์อ้างว่าเขาเกิดมาจากพระพรหม แต่สมณะเกิดทีหลังเท่าพระพรหม พราหมณ์จึงต้องมาก่อนสมณะตามภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์อินเดีย สมณะอินเดียมีในอารยธรรมหมู่บ้าน ที่ยุคนั้นพราหมณ์ยังไม่มีเลย มีแต่ผู้ท่องเที่ยว นักแสวงบุญคือจรณะ (Charana) หรือจรกะ จากจรณะ ก็มีสมณะ สมณะมีก่อน

^{๑)} ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๖/๔๙๐/๒๘๙

พราหมณ์มาทีหลัง สมณะในอารยธรรมหมู่บ้าน เกิดจากคนท้องถิ่น มี พวกโปรโต-ออสตราลอยด์ พวกเมดิเตอร์เรเนียน และ พวกมองโกลอยด์ เป็นต้น อารยธรรมในชุมชนหรืออารยธรรมหมู่บ้านมีก่อนยุคพระเวทก่อนพราหมณ์

- สมณะ (บรรพชิต)

กลุ่มที่เรียกจรณะ (wanders) จาริกเที่ยวเรื่อยไป นักจาริกมีด้วยกันหลายกลุ่ม ที่เด่นคือ ปรีพาทกและอาชีวก สมัยพุทธกาลสมณะพราหมณ์มีมากกว่า ๕๐ กลุ่ม สมณะคือผู้สงบ สมณะมีหลายประเภท หลายบุคลิก ทั้งเดียรถีย์ ปุถุชน เสขบุคคผล พระชีณาสพรวมถึงพระพุทธเจ้า วิถีชีวิตสมณะที่ว่่านี้แตกต่างกัน ส่วนพราหมณ์ ชื่อที่ชาวโลกสมมติเรียกคนบูชายัญ ความเป็นมาของสมณะพราหมณ์เกิดขึ้นต่างยุคสมัย สมณะยุคแรกมีในวัฒนธรรมฮาร์ป้า (Harappa culture) มีก่อนอารยันเข้ามาอินเดีย พราหมณ์สืบจากอารยันในอินเดีย ความเคลื่อนไหวของสมณะพราหมณ์ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์สมัยพุทธกาล

ประวัติศาสตร์อินเดียไม่ได้เริ่มเมื่ออารยันเข้ามาทางเหนือของแม่น้ำสินธุ ไล่เจ้าของถิ่นหรือจับเป็นทาสแล้วสร้างอาณาจักรครอบครองแถบลุ่มแม่น้ำสินธุไปถึงแม่น้ำคงคา ทางทิศตะวันออกที่อำนาจอารยันแผ่ไปยังไม่ถึง มีลัทธิโบราณของคนมกน้อยสันโดษ ลัทธิของนักพรต ที่เป็นแบบอย่างของเซน (ไชนะ) และพุทธ แบบอย่างเซนคือติดถังกร แบบอย่างพุทธคืออดีตพุทธะ พุทธะในอดีตเป็นแบบอย่างของพระโคตมพุทธเจ้า คือ บุคคลในประวัติศาสตร์ การค้นพบที่ฮาร์ป้าสะท้อนความเป็นมาของเซน และพุทธ

สำหรับชาวพุทธ พระไตรปิฎกและอรรถกถาเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าในอดีตหลายแห่ง เช่น อรรถกถาเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าในกาลก่อน เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงสดับข่าวที่พระโอรสตรัสรู้ ทรงส่งทูตไปเชิญนิวัตินเมืองกบิลพัสดุ์ ครั้งที่ ๙ ได้ส่งกาฬุทายี เมื่อถึงกบิลพัสดุ์ทรงดำริว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายในกาลก่อน (บุพเพ พุทธา) เมื่อกลับถึงบ้านเกิดไปรับอาหารที่ไหน ทรงทราบว่าเป็นบิณฑบาต พระองค์ทรงยกย่อง **พุทธวงค์** คือวงค์พระพุทธเจ้า จึงไม่ไปรับอาหารในเมืองกบิลพัสดุ์ ทรงบอกพระเจ้าสุทโธทนะว่าการเที่ยวบิณฑบาตคือประเพณีของพระองค์ แต่ไม่ใช่มหาสมมุติขัดติยวงค์ของพระเจ้าสุทโธทนะ^๔

พระพุทธเจ้าในกาลก่อน ก็คือพระพุทธเจ้าที่มีก่อนพระโคตมพุทธเจ้า (ในยุคพวกเรา) พระโคตมพุทธเจ้าทรงตระหนักถึงประเพณีที่พระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ ได้เคยปฏิบัติ การตระหนักนี้ก็ถึงจาริตในที่นี้ ไม่มีอิทธิปาฏิหาริย์ ไม่ใช่ญาณวิเศษ ทรงตระหนัก/นึกถึง (อวชเชสิ) จึงได้ทราบว่าเป็นพระพุทธเจ้าในอดีต

^๔ วิ.อ. (ไทย) ๓/๑๐๕/๕๘. ราหุลวัตถุกถา

มีก่อนพระองค์ คำถามคือทรงทราบจากใคร เรื่องนี้จะสัมพันธ์กับการบรรพชาของพระสิทธัตถะหรือไม่ พระพุทธเจ้าในกาลก่อนเป็นปรัมปราคติหรือเป็นเรื่องจริงกันแน่

อรรถกถาเล่าถึงประเพณีในการสืบทอดลัทธิสมณะ ท่านใช้โวหารซ่อนภูมิปัญญา เล่าว่า **พระโพธิสัตว์ทั้งปวง** เห็นนิมิต (สัญลักษณ์) คือ ทูตแสงสว่าง สื่อปัญญา (เรียกว่าเทวทูต) จึงบรรพชา พระโพธิสัตว์ทุกองค์เห็นเทวทูตก่อนบรรพชา ใครเป็นคนกำหนดให้พระโพธิสัตว์ทุกองค์จะต้องเห็น เทวทูต ที่ไหน ๆ ก็มีคนแก่ คนเจ็บ คนตาย แต่บรรพชิต (สมณะ) มีไม่ทั่วไป บรรพชิตในเทวทูตก็คือ สมณะ ผู้ที่ไม่ทำร้ายเบียดเบียน ไม่กล่าวร้ายว่าร้าย สรรพปาติโมกข์ ฐูประมาณอาหาร อยู่ในที่สงัด ประกอบความเพียรในอธิจิต บรรพชิตในเทวทูตต่างกับนักพรตอื่นที่อ้างตนเป็นสมณะ เมื่อพระสิทธัตถะ ได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงยืนยันพระองค์ว่ามหาสมณะ ไม่ใช่สมณะเหมือนที่อ้างกันเวลานั้น

กบิลมุนี, ปารศวนาถมุนี

ทั้งสองคือมุนี ผู้รู้ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ทั้งสองเกี่ยวกับสมณะ มีชีวิตอยู่ก่อน ประวัติศาสตร์ก่อนยุคพระเวท กบิลมุนีและปารศวนาถมุนีสืบมาตั้งแต่วัฒนธรรมฮาร์ป้า กบิลมุนี เป็นผู้ตั้งลัทธิสาขยา-โยคะ (Early Sangaya-Yoka) ชื่อของเมืองกบิลพัสดุ์ได้จากชื่อกบิลมุนีนี้ ปารศวนาถมุนีเป็นบรรพบุรุษของเซน สองมุนีเป็นชาวพื้นเมืองแต่ดั้งเดิม สะวาปัน เค. บิสวาส กล่าวว่า “พุทธและเซนเป็นลัทธิโบราณที่คนพื้นเมืองตั้งขึ้นมา มีแต่ดั้งเดิม”^๕ ลาล มณี โชคศรี กล่าวว่า “วัฒนธรรมของคนสันโดษ (สมณะ ; ครามณะ) ในอินเดีย ไม่ใช่ของพระเวท มีก่อนอารยัน หลักคิดในพระเวท รับอิทธิพลจากลัทธิที่ไม่ใช่พระเวท ได้แก่ โยคะยุคแรก สาขยา พุทธะ และไชนะ .. หลักปฏิบัติของไชนะ พุทธะ โยคะ สาขยะ และบางสิ่งในอุปัชฌาย์เป็นหนี้ของมุนีและสมณะ”^๖ พราหมณ์ไม่ใช่ต้นตำหรับ แต่รับไปจากลัทธิที่มีอยู่ก่อน

กลุ่มที่ไม่ใช่อารยัน ไม่เชื่อถือพระเวท มีก่อนเซนและก่อนพุทธ ได้แก่ ปริพาชก อาชีวก และ มุณฑะ (โกณศิรชะ) พระสิทธัตถะเกิดในวัฒนธรรมของผู้เชื่อถือลัทธิสาขยา-โยคะ ไม่ได้มีวรรณะ อย่างพราหมณ์ ครูของพระสิทธัตถะ (วิศวาเมตธา อาฬาระกาลามะ และอุทกะรามบุตร) ไม่ได้สอนพระเวท ให้พระสิทธัตถะ เมื่อพระสิทธัตถะได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงสอนทวนกระแสสังคมสมัยนั้นที่พราหมณ์ เป็นใหญ่ เช่น ปฏิเสธพระเวท ปฏิเสธวรรณะ ไม่ให้เรียนคำสอนด้วยภาษาพราหมณ์ ให้เรียนด้วย ภาษาถิ่น (สกาย นิรุตติยา)^๗ ท่าทีการปฏิเสธพราหมณ์ก็คือไม่เห็นด้วย ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์เป็น มหาสมณะ ไม่ใช่พราหมณ์

^๕ Swapan k Biswan, *Buddhism the religion of Mohenjodaro&Harappa Cities*, (Delhi: Richa Offset Press Shahara), p. 26.

^๖ Lal Mani Joshi, *Discerning the Buddha*. (New Delhi : Munshiram Manoharlal, 1983)

^๗ วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๘๕/๗๑.

เมื่อคราวที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา พระสิทธัตถะได้ทดลองลัทธิอเจลก (อเจลโก โหมิ)^๘ ตามหลัก
 ทรมาณตนของปารศวนาถมนี ประพฤติบะ อยู่เศร้าหมอง รังเกียจบาป อยู่สูงสุดเยียบ จึงพบว่านั่นไม่ใช่
 ทางตรัสรู้ จึงหยุด ปารศวนาถมนี เป็นคนสืบทอดลัทธิออตตกิลมณานุโยคของเซน วัปปศากยะผู้เป็นอา
 ของพระสิทธัตถะเชื้อถือนิครนถนาภูบุตร ปฏิบัติลัทธิของนิครนถ์เช่นกัน

พระสิทธัตถะและพระมหาวิระมาจากวรรณะนักรบ (ชาติติยะ : บาลี, กษัตริย์ : สันสกฤต)
 เป็นกษัตริย์นักรบ (Ksatriya warrior) จากวัฒนธรรมของผู้ไม่เชื่อถือนิครนถ์ ทั้งสองสืบทอดลัทธิ
 สมณะ คนหนึ่งสอนออตตกิลมณานุโยค คนหนึ่งสอนมัชฌิมาปฏิปทา พระสิทธัตถะไม่ใช่กษัตริย์ที่พราหมณ์
 บอกว่าเกิดจากแขนพระพรหม ตระกูลของพระสิทธัตถะไม่ใช่เผ่าอารยันร่ำร้อน แต่เป็นตระกูลนักปกครอง
 ที่เป็นนักรบมาแต่เดิม (aboriginal martial)

คราวเมื่อสงฆ์ทำสังคายนาในเมืองเวสาลี^๙ สอบถามกันเรื่องถิ่นเกิดของพระพุทธเจ้า คำบาลีที่ใช้
 คือ พุทธา หมายถึงผู้รู้ทั้งหลาย (พุทธะทั้งหลาย) “พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายอุบัติขึ้นในชนบท
 ที่อยู่ด้านหน้า (ปุรตถิเมสุ ชนบทेषุ พุทธ) ชนบทที่อยู่เบื้องหน้า หมายถึงอินเดียตะวันออก ซึ่งเป็นที่อุบัติ
 ของพระพุทธเจ้า ระบุว่าย้ายมาจากฮาร์ปปา (ปัญจาป-สินธุ) เผยแผ่อยู่ทางลุ่มแม่น้ำคงคา

-พราหมณ์

พราหมณ์ คือ คนบุชายัญ พราหมณ์สอนว่าพระพรหมคือผู้สร้าง มนุษย์ถูกแบ่งให้เป็นวรรณะ
 มนุษย์เกิดจากพระพรหม พราหมณ์ที่เป็นคนแบ่งจึงแบ่งพวกตนให้ใกล้เคียงสนิทกับพระพรหมยิ่งกว่า
 วรรณะใด ประเพณีการท่องใช้ปากสาธยายพระเวท เหมือนย่ำว่าพราหมณ์เกิดจากปากของพระพรหม
 จึงต้องท่อง ต้องสาธยาย ต้องปกปิด จะทำให้หลังให้ศักดิ์สิทธิ์ วรรณะอื่นเกิดต่างกันไปตามเรื่อง
 พราหมณ์กำหนดไว้ กษัตริย์เกิดจากแขน ไวศยะเกิดจากสะโพก ศูทรเกิดจากเท้า พราหมณ์ซึ่งมีอคติต่อ
 สมณะ จึงแต่งเหยียดว่า สมณะเกิดจากหลังเท้าพระพรหม

ส่วนพวกที่พยายามจะให้พระพุทธเจ้าเป็นพราหมณ์ฮินดู อังนครสูตร ในสังยุตตนิกาย ที่ว่า
 “ทางเก่าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เคยไป” พวกเขาตีความกันไปว่าพระสัมมาสัมพุทธะก่อน ๆ
 คือ พราหมณาจารย์ในอดีต^{๑๐} ดังที่กล่าวมาแล้วว่าประวัติศาสตร์อินเดียสมณะมีในวัฒนธรรมฮาร์ปปา
 ก่อนยุคพระเวท ก่อนอารยัน(ก่อนพราหมณ์) ในแควดวงสมณะไม่แบ่งแยกให้เป็นนั่นเป็นนี่ แต่เพราะเหตุ
 ที่ใคร ๆ ไม่อาจจะบริสุทธิ์ได้ด้วยสถานะชาติกำเนิด แต่ว่าความบริสุทธิ์เกิดจากการปฏิบัติชอบของตน

^๘ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๕/๑๑๙.

^๙ วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๕๔/๔๐๘.

^{๑๐} ส.น. (ไทย) ๑๖/๖๕/๑๒๘.

นั่นเอง สมณะสอนให้ชำระสิ่งไม่บริสุทธิ์ด้วยสิ่งบริสุทธิ์ สอนให้ทำลายสถานะชาติกำเนิดด้วยวิธีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แต่พราหมณ์สอนตรงกันข้าม

ความเป็นมาของสมณะไม่มีต่อเนื่องเหมือนความต่อเนื่องของพราหมณ์ ความเป็นมาของสมณะมีหลักฐานในเถรวาท (เท่านั้น) จึงเป็นเหตุให้พวกที่พยายามจะให้พระพุทธเจ้าเป็นพราหมณ์ฮินดูไม่ยอมรับ เพราะไม่ต้องการให้สมณะโดดเด่นยิ่งไปกว่าพราหมณ์

ศากยวงศ์ไม่เชื่อถือพราหมณ์

ศากยวงศ์ คือ วงศ์ศากยะ วงศ์ของชนเผ่าศากยะ พระสิทธัตถะถือกำเนิดในศากยวงศ์จึงได้ชื่อตามวงศ์ว่า ศากยมุนี หรือ สักยมุนี คือ มุนีของศากยะ สมัยพุทธกาลศากยวงศ์ตั้งอยู่ในเขตแคว้นโกศล เมื่อพระสิทธัตถะบรรพชาไม่นานทรงไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบเรื่องที่พระสิทธัตถะบรรพชาก่อนหน้านั้น จึงไปสอบถาม พระสิทธัตถะทรงตอบว่า “มีชนบทแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในแคว้นโกศล ตรงด้านข้างหิมวันตประเทศ เป็นเมืองที่มั่งคั่ง ประชาชนขยันขันแข็ง อาตมภาพมีนามตามโคตรว่าอาทิตย มีนามตามชาติกำเนิดว่าศากยะ”^{๑๑} บอกลมุ้หลังพระสิทธัตถะว่าเกิดในศากยวงศ์ ศากยะ (กับโกลิยะ) อยู่ในสักกชนบท แลบเขาหิมालัย ศากยะเลือกหัวหน้าขึ้นปกครอง สุทโธทนะพุทธบิดา ภัททิยะเพื่อนของอนรุทธะ มหานามะพี่ชายของอนรุทธะเคยได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าของศากยะ เพราะเหตุที่ไม่ใช่แคว้นใหญ่โตพวกศากยะจึงต้องอาศัยกำลังของมหาอำนาจอย่างแคว้นโกศล คอยคุ้มครองสนับสนุน ศากยะอยู่ที่นั่นนานเท่าไรหรือว่าอยู่มาตั้งแต่รุ่นไหนไม่ปรากฏ ศากยะเป็นคนแลบนั่นแต่เดิมหรือย้ายจากที่อื่นมาอยู่ก็ไม่ปรากฏ ครั้งพุทธกาลศากยะอิงกับกลุ่มมหาอำนาจ คงเพราะนิสัยที่ไม่เหมือนใครของศากยะ จึงต้องเลือกหัวหน้าปกครองกันเอง

ศากยะไม่ใช่ชนบทเล็ก ในบาสิระบุเมือง หมู่บ้าน นิคม นครของศากยะ มี จาคูมา (จาคุมสูตร) เมทพุปะ (ธัมมเจตีสสูตร) โขมทุสสะ (โขมทุสสูตร) สามคามะ (สามคามสูตร) เทวทหะ (เทวทหสูตร) ศิลาวดี (สัมพหุสูตร) อุพุมปะ (อรรถกถาธรรมบท เรื่องวิจุททะ) กบิลพัสดุ (มหานามสูตร) โทณวัตถุ (อรรถกถาอังคุตตรนิกาย เรื่องพระอัญญาโกณฑัญญะ) ส่วนเทวทหะอยู่ในเขตของศากยะ มีนิคมหลายแห่ง ได้แก่ หลีททวสนะ (กุกุรวตติกสูตร) ปัชชนละ (สุปปวสาสูตร) สาปุคะ (สาปุคิยาสูตร) อุตตระ (ปาฏลียสูตร) กักกรปัดตะ (ทิมชามสูตร) พยัคฆปัชชะ (อรรถกถาอังคุตตรนิกาย สาปุคิยาสูตรตวินณนา) แม่น้ำโรหิณีเป็นเขตกั้นระหว่างศากยะกับโกลิยะ ศากยะและโกลิยะเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิด ที่ได้ชื่อว่าศากยะเพราะมีความสามารถ ที่ได้ชื่อว่าโกลิยะ เพราะนำไม้กระเบามาสร้างเมือง

^{๑๑} ข.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๒๕-๖/๕๙๗.

ความมั่งคั่งของศากยะและโกถิยะไม่ต่างกันมาก ศากยะยอมรับอำนาจแคว้นโกศล โกถิยะก็คงเช่นเดียวกัน

แคว้นโกศลเป็นแคว้นใหญ่ แคว้นมั่งคั่ง มีความสำคัญสมัยพุทธกาล โกศลเป็นหนึ่งในมหาชนบท (๑๖ แคว้น) มหาโควินทสูตร^{๑๒} ระบุ ๗ แคว้นก่อนพุทธกาล (กาลิงคะ, อััสสะกะ, อวันตี, โสวีระ, วิเทหะ, อังคะ, กาสี) ไม่มีชื่อแคว้นโกศล ผู้นำแคว้นโกศลในบาลี เช่น อังคะ, สัพพมิตต์, ทีฆิตี, ทีฆาวุ, มหาโกศล, ปเสนทิโกศล ในสมัยพุทธกาลสาวัดดีเป็นเมืองหลวง มีครอบครัว ๑๕๗,๐๐๐ ครอบครัว ประชากร ๗๐ ล้าน (สาวตถิย สุตตชนโกถิโย) รวมทั้งแคว้นประชากร ๑๘๐ ล้าน (อฏฐารสโกถิมินุสสา) สาวัดดีเป็นเมืองใหญ่หนึ่งใน ๖ เมือง (จัมปา, ราชคฤห์, สาวัดดี, สาเกต, โกลัมพี, เวสาลี) เรื่องที่เกี่ยวกับแคว้นโกศลในพระไตรปิฎก เช่น พราหมณ์ที่มีชื่อเสียงหลายคนอยู่ในแคว้นโกศล เสนาบดี อำมาตย์ หมู่บ้าน นิคมนคร บทบาทของพระเจ้าปเสนทิ เถาในโกศลสังยุต^{๑๓} แคว้นโกศลปัจจุบัน คือ สาเหตุ-มเหฐ (Saheth-Maheth) ตั้งอยู่เขต Bahraich และ Gonda ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของลัคเนา ูตรประเทศ อินเดีย

พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษาที่เชตวันมหาวิหาร ๒๕ พรรษา คำสอนที่รวบรวมใน ๔ นิกาย มี ๘๗๑ พระสูตร ตรัสในเมืองสาวัดดี ๘๔๔ พระสูตร ตรัสในเชตวัน ๒๓ พระสูตร ตรัสในบุพพาราม ๔ พระสูตร ตรัสที่อื่น เช่น ในป่า ๔ พระสูตร แยกไว้ในทีฆนิกาย ๖ พระสูตร ในมัชฌิมนิกาย ๗๕ พระสูตร ในสังยุตตนิิกาย ๗๓๖ พระสูตร ในอังคุตตรนิกาย ๕๔ พระสูตร ชาตก ๕๔๗ เรื่อง ชาตกที่ตรัสในเมืองสาวัดดี ๔๑๖ ชาตก

ศากยะอยู่แถบเชิงหิมาลัยทิศตะวันออกแคว้นโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศล และพระพุทธเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ ทรงเป็นชาวโกศล ทรงมีชนมายุ ๘๐ ปี พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเป็นกษัตริย์ นับถือพราหมณ์ ทำยัญพิธี พระพุทธเจ้าเป็นนักรบ (กษัตริย์) ศากยะ พระเจ้าปเสนทิโกศลร่ำเรียนวิชาที่ตักกสิลา เมืองศูนย์การศึกษาของพราหมณ์ พระพุทธเจ้า (สมัยเป็นพระสิทธัตถะ) ไม่ได้เรียนกับพราหมณ์ เรียนกับวิศวามิตรที่เมืองกบิลพัสดุ์

อัมพัฏฐสูตร^{๑๔} ทีฆนิกาย เล่าต้นวงศ์ของศากยะ คือ โอกกากราช เมื่อครั้งที่อัมพัฏฐะไปรายงานแก่พราหมณ์ไปกขรชาติ อัมพัฏฐะเคยไปที่เมืองกบิลพัสดุ์ แต่พวกศากยะไม่ต้อนรับ เขายังแค้นเคืองเมื่อสบโอกาสจึงไปว่ากล่าวรุกรานศากยะ แล้วมารายงานว่า “พวกศากยะ ดุร้าย (จณฐา) หยาบช้ำ (มรุสา) วัวงาม (ลหุสา) พุดพ่ลาม (รภสา) เป็นเจ้าบ้าน (อิพพา) ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่ยกย่อง ไม่บูชา

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๐๔ /๑๙๗.

^{๑๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๑๒-๑๓๖/๑๒๗-๑๗๔.

^{๑๔} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๖๔/๙๐-๙๑.

พราหมณ์” ที่ดูร้าย เพราะความโกรธถือตัว ที่หยาบช้ำ เพราะแข็งกร้าว ว่าวาม ใจเบา หุนหัน ผลุนผลัน ยินดียินร้ายกับสิ่งเล็กน้อย เลื่อนลอยตามอารมณ์ในเรื่องเล็กน้อย เหมือนกะโหลกน้ำเต้าลอยตามน้ำ พุดพล่าม เมื่อศากยะอ้าปากพุด คนอื่นไม่มีโอกาสพุด

อัมพัฏฐะกล่าวรายงานเพราะเคื่องแค้น แต่สะท้อนนิสัยพวกศากยะ ซึ่งตรงกับในบาลี *ดูร้าย* เพราะถือตัวมาก *หยาบช้ำ ว่าวาม* ศากยะนิสัยดูร้าย (un-Aryan) ไปรยยาพิชในแม่น้ำโรหิณีทำลายพวก โกลิยะ เป็นเจ้าบ้านเจ้าถิ่น ศากยะปกครองกันเองในสักกชนบท เชิงหิมालัยเหนือแคว้นโกศล แม้ยอมรับ อำนาจฝ่ายโกศลแต่เลือกหัวหน้าปกครองเอง ไม่ยอมรับคนต่างสายเลือดแม้จะมีอำนาจว่า ดังคราวที่ พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งทูตไปขอขัตติยนารีของศากยะ พวกศากยะไม่ยอมยกนารีให้แก่คนต่างสายเลือด “พวกเราอยู่ในอำนาจปกครองของพระเจ้าโกศล (*โกศลรณโญ อาณาปวตติภูฐาน เวสวาม*)” เหตุที่ไม่ยอมรับเพราะพระเจ้าปเสนทิมนับถือพราหมณ์ทั้งไม่ใช่พวกของศากยะ *ไม่เคารพนับถือ ไม่ต้อนรับ พราหมณ์* อัมพัฏฐะศิษย์พราหมณ์อยู่ในเมืองสาวัตถีที่มีผู้นำเป็นพราหมณ์ แต่ศากยะไม่เห็นพราหมณ์ มีความสำคัญ

พระพุทธเจ้าทรงตำหนิการกระทำของพวกศากยะ ทั้งไปรยยาพิชของแม่น้ำและให้ลูกทาสี

จุดเด่นของศากยะ คือ รักษาคำสั่งญา รักษาคำสั่งย์ (*สจจปฏิญญา*)^{๑๕} เมื่อคราวที่วิทูทกะ เข้าทำลายศากยะ สั่งให้ฆ่าศากยะทุกคนเว้นเพียงเจ้ามทานามะ พวกศากยะแม้จะถูกฆ่าก็ไม่พุดปด คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสโทษการกล่าวเท็จกับพระราหุล ทรงสอนด้วยการสาธิต ล้างพระบาทเหลือน้ำไว้หน้อยหนึ่งในภาชนะน้ำ ทรงเปรียบว่าผู้ใดมีความละเอียดในการพุดปดทั้ง ๆ รู้ความเป็นสมณะของผู้ นั้น ย่อมเป็นของน้อยเหมือนน้ำที่มีอยู่ในภาชนะน้ำ ทรงเหน้ำที่เหลืออยู่ทั้ง ตรัสเปรียบว่าผู้ใดไม่มีความละเอียดในการพุดปดทั้ง ๆ รู้ ความเป็นสมณะของผู้ นั้น ชื่อว่าเป็นอันทิ้งเสียแล้ว ทรงคว่ำภาชนะน้ำ ตรัสเปรียบว่า ผู้ใดไม่มีความละเอียดในการพุดปดทั้ง ๆ รู้ ความเป็นสมณะของผู้ นั้น ชื่อว่าเป็นอันคว่ำ (หมดสิ้น)^{๑๖} ความหมาย ก็คือ ผู้ไม่มีความละเอียดในการพุดปดทั้ง ๆ รู้ สามารถทำความชั่วได้ทุกชนิด ลงว่าถ้าเริ่มพุดปดเมื่อใด ก็ต้องโกหกต่อไปเรื่อย ไม่สิ้นสุด คนพุดปดทำความชั่วได้ทุกชนิด การรักษาคำสั่งย์ ไม่กล่าวเท็จจึงเป็นจุดเริ่มในพระพุทธศาสนา

อัมพัฏฐะสูตรเล่าสถานะของนักรบว่า แม้อยู่ในสถานะตกต่ำเพียงใด ก็ดีกว่าพราหมณ์ “นักรบที่ ถูกนักรบด้วยกันให้โกนหัว มอมด้วยขี้เถ้าแล้วขับไล่จากแคว้นแคว้นหรือไล่จากเมือง ชื่อว่าเป็นผู้ตกต่ำ อย่างยิ่ง นักรบเมื่อตกต่ำขนาดนี้ ก็ยังดีกว่าพราหมณ์”

^{๑๕} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๓๐/๑๗๐.

^{๑๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐๗/๑๑๗.

ถ้าศากยะไม่ใช่พราหมณ์ ทำไมมีบทบาทพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เล่าเมื่อตอนที่พระสิทธัตถะเกิดได้ ๕ วัน เชิญพราหมณ์ให้ทำนายลักษณะ หรือต่อมา หลังตรัสรู้ไม่นาน สหัมบดีพรหมที่พราหมณ์เคารพนับถือเข้าไปเชิญให้แสดงธรรม (ยุคนั้นคนนับถือพระพรหม) เรื่องนี้ ต้องยกย่องคนแต่งอันเป็นเหตุให้พุทธศาสนามีฐานที่ตั้ง ถ้าไม่อ้างไม่คล้อยตาม คำสอนคงไม่มาถึงอนุชน การเผยแพร่ความเชื่อไม่ว่าที่ไหนหรือในสังคมใด ถ้าหวังความมั่นคงให้มีที่ตั้ง ให้สังคมกล่าวถึง ให้ชาวบ้านจดจำเล่าขาน จะต้องรับเอาลัทธิประเพณีในท้องถิ่น ไม่เช่นนั้นไม่อาจติดตั้งได้ แต่เรื่องนี้เหมือนดาบสองคม บางทีกลับเพิ่มความหลงผิด ถ้าแยกไม่เป็น รู้ตามในหนังสือแต่ไม่รู้ภูมิหลังที่ไปที่มา

อีกพระสูตรหนึ่ง คือ อัครัญญสูตร^{๑๗} สะท้อนสังคมสมัยพุทธกาล พราหมณ์เหยียดหยามสมณะยกย่องตนให้เป็นวรรณะประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลว วรรณะที่ขาวคือพราหมณ์ วรรณะอื่นดำ พราหมณ์เท่านั้นที่บริสุทธิ์ ผู้ไม่ใช่พราหมณ์ไม่บริสุทธิ์ พราหมณ์เป็นบุตร เป็นโอรส เกิดจากโอฐของพระพรหม เกิดจากพระพรหม พระพรหมสร้างพราหมณ์ให้เป็นทายาทพระพรหม วรรณะที่เลวทรามคือ สมณะศีระะโกลัน ซึ่งพราหมณ์มองว่าเป็นคนรับใช้ เป็นคนวรรณะต่ำ เป็นเผ่าของมาร เกิดจากบาทของพระพรหม

พราหมณ์รังเกียจคนศีระะโกลัน มองว่าคนศีระะโกลันเป็นผู้รับใช้ (เจ้ามทานามศากยะมีทาสีระะโกลันชื่อนาคมุนดา) ครั้งหนึ่ง สุนทริกพราหมณ์บูชาไฟที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรिका เสร็จแล้วลุกขึ้นเหยี่ยวไปรอบ ๆ พลาดคิดว่าใครควรบริโภคข้าวเหลือจากบูชา เห็นพระพุทเจ้าคลุมพระวรกายตลอดพระเศียรนั่งอยู่ที่โคนไม้ จึงถือข้าวเหลือ พร้อมคนโทน้ำตรงเข้าไป พระพุทเจ้าเปิดผ้าคลุมพระเศียรเพราะได้ยินเสียง พราหมณ์เห็นพระองค์ศีระะโกลัน แต่ฝันใจเข้าไปถามว่า “ท่านเชื่อชาติอะไร (กิจจุใจ)” ทรงตอบว่า “อย่าถามเชื้อชาติ จงถามความประพฤติ”^{๑๘} พราหมณ์ถามเพราะกลัวว่าสิ่งที่ให้คนศีระะโกลันจะไม่ได้อันสงส์ คำตอบนี้มีนัยยะลุ่มลึก ผู้ถามและผู้ตอบเสมือนผู้แทนพราหมณ์กับนักรบ

ศากยวงศ์ และ โกลียวงศ์

ศากยวงศ์เป็นวงศ์ฝ่ายพุทธบิดา โกลียวงศ์เป็นวงศ์ฝ่ายพุทธมารดา สองวงศ์เป็นเพื่อนบ้าน ตั้งอยู่ในชนบทเชิงเขาหิมาลัย

ความสัมพันธ์ : ศากยวงศ์กับโกลียวงศ์ทำอวาทะและวิวาทะสืบวงศ์ไม่ขาดสายจนถึงพุทธกาลที่สมรสด้วยกันเองก็เพราะไม่ต้องการให้สถานะชาติกำเนิดปนกับชนต่างเผ่า ตี. ตี. โกสัมพี (1876-1947) มองว่า ประเพณีสมรสด้วยกันเองไม่ใช่ประเพณีอารยันในอินเดีย มตินี้แย้งอรรถกถาและพวกที่พยายามจะให้พระสิทธัตถะเป็นเครือญาติเดียวกับพวกอารยันเร่ร่อน

^{๑๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๔/๘๔.

^{๑๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๙๕/๒๗๖, พุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๖๗/๖๐๖.

อรรถกถาเล่าว่าพระนามของพุทธบิดา คือ สุทโธณะ แปลว่าข้าวสะอาด พระนามของพุทธมารดา คือ มายา ที่มาของชื่อมาจาก “มา” (อย่า) และ “ยาหิ” (จงไป) รวมคำแรกเข้าด้วยกันเป็นมายา เป็นคำที่พวกโกถิยะห้ามนางไปอยู่กับพวกศากยะ เพราะถือตัวว่ามีชาติตระกูล รูปและทรัพย์สมบัติเสมอเหมือนกัน ที่มาของชื่อชวนให้คิดไปถึงความสัมพันธ์ของสองตระกูล ต่างฝ่ายต่างถือตัว สิ่งนี้จะเป็นเหตุทำให้พระสิทธัตถะยึดตัวว่าเป็นทางมาแห่งรัฐ จึงต้องออกไปแสวงหาว่าอะไรเป็นกุศล หรือไม่

อาชีพ : ศากยะมีด้วยกันหลายคน บางพวกยึดอาชีพทำลูกธนู แต่ส่วนใหญ่ทำนาข้าว จากชื่อศากยะ สุทโธณะ สุโกโธณะ โธโตณะ ฆนิโตณะ และ อมิโตณะ ทำยาคำมีคำโอโธณะ ที่แปลว่า ข้าว แสดงว่าศากยะเกี่ยวข้องกับข้าว ศากยะกับโกถิยะขัดแย้งกันเคยแย่งน้ำทำนาข้าว เจ้ามหานามะเคยเล่าวิธีทำนาให้น้องชาย คือ อนุรุทธะ พัง

บุชางู : มหานามะอาของพระสิทธัตถะได้ทำสี่ชื่อนาคมณฑา เป็นภรรยา นาคมณฑา แปลว่าผู้มีศีรษะโล้น นบถ็อง (นาคะ=งู, มณฑา =ศีรษะโล้น) ทำให้ทราบว่าเป็นศากยะบุชางู (นาค) โกถิยะก็บุชางู ตอนขอแบ่งพระอัฐิธาตุ พวกโกถิยะขอพระอัฐิธาตุไปเก็บไว้ที่รามคาม (รามคาม นาคราชา มเหตี) ดี. ดี. โกสัมพี กล่าวว่า ปัจจุบันปรากฏร่องรอยบุชางูที่รามคาม

คำบรรยายบทบาทพระพุทธเจ้า

พระโคตมพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๓๐๐ ปี พวกภิกษุเวตุลลกะเชื่อว่าพระพุทธเจ้าไม่มีตัวตน อยู่จริงในโลกมนุษย์ ที่เห็นนั้นเป็นพุทธเนรมิต องค์จริงสถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต^{๑๙} ผ่านไปอีก ๒๐๐ ปี พระเจ้ามิลินท์ถามพระนาคเสนว่าใครเคยเห็นพระพุทธเจ้าบ้าง ท่านตอบว่าไม่มีใครเคยเห็น พระเจ้ามิลินท์ตรัสว่า ถ้าเช่นนั้นพระพุทธเจ้าไม่มีจริง^{๒๐} สมัยพระเจ้าอโศกพระองค์รับสั่งพยานาคให้เนรมิตรูปเปรียบของพระพุทธเจ้า จนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๙ (ค.ศ.1882) ที่ประเทศฝรั่งเศส นักวิชาการศาสนา เสนอว่าพระพุทธเจ้าอาจไม่มีตัวจริง พุทธประวัติอาจจะเป็นนิทาน เฮอ์แมน โอลเดนเบิร์ก จึงเขียนหนังสือ แปลเป็นภาคอังกฤษ คือ Buddha His Life, His Doctrine, His Order ยืนยันความเป็นมาและบทบาทของพุทธะว่ามีจริงในประวัติศาสตร์อินเดีย

ในการศึกษาพุทธประวัติ โดยทั่วไปนิยมแบ่งออก ๒ ช่วง ช่วงแรกสมัยที่เป็นพระสิทธัตถะครองเรือนในโลกียวิสัย อยู่ในโลกียชาติ ช่วงต่อมาเป็นบรรพชิต ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากระทั่งดับขันธปรินิพพาน ช่วงที่เป็นบรรพชิตได้พัฒนาพระองค์จนเป็นเทวดาในหมู่มนุษย์ เป็นเทพในหมู่มนุษย์ ช่วงนี้เป็นอริยชาติ คำบรรยายบทบาทพระองค์ มีทั้งบรรยายว่าเป็นมนุษย์และเป็นเทพ

^{๑๙} อภ.ปญจ.อ. (ไทย) ๘๐๒-๘๐๓/๒๙๗.

^{๒๐} มิลินท. หน้า ๗๘.

ความเป็นมนุษย์: ชีวิตในโลกียชาติ ช่วงยังไม่ได้อบรม ยังไม่เป็นพุทธะ ความเป็นมนุษย์แม้ตรัสรู้ เป็นพระพุทธรเจ้า ก็คงเป็นมนุษย์ เหมือนมนุษย์ทั้งหลาย ประสบปัญหาทางกายภาพเหมือนมนุษย์ทั่วไป เช่น ปวดหลัง ปวดท้อง ปวดศีรษะ ลมในท้อง ขับถ่าย ห้อพระโลหิต หน้าที่และบทบาทของพระองค์ เหมือนช่างศึกในสงคราม ต้องคอยระวังอาวุธที่มาจากทิศานุทิศ ขณะเดียวกันก็สั่งสอนตักเตือนผู้คน ให้มีสติ ให้มีหิริ ให้เป็นสัมมาทิฐิ ในความเป็นมนุษย์ของพระองค์มีตัวอย่างจากคราวจาริกไปแคว้น มัลละ ที่หมู่บ้านถุณะ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นพราหมณ์ พอรู้ว่าพระองค์จะมา หวังแก้งไม่ให้พระองค์ มีน้ำดื่ม จึงใช้หญ้าใช้เกลบถมใส่บ่อเต็มจนล้นปากบ่อ^{๒๑} บางครั้งพระองค์ช่วยแก้ปัญหาชาวบ้าน ดังเล่าว่า ชาย ๔ คนมีคุณสมบัติต่างกัน ไปหลงรักลูกสาวพราหมณ์ จึงไปสว่ขอกับผู้เป็นบิดา พราหมณ์ที่เป็น บิดาไม่รู้จะยกลูกสาวให้ใครจึงไปถามพระพุทธรเจ้า^{๒๒} บทบาทความเป็นมนุษย์ บรรยายถึงพระองค์ว่า มีพระเนตรดำสนิท (*อภิเนยฺสเนตโต*) พระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโค (*โคปชฺชโม*) มีสีผิวดุจเงิน (*ชาตฺรूपิ นาม สตฺตฤณฺณโณ*^{๒๓}) (บ้างก็ว่า สีผิวดุจทอง : *สุวณฺณฉกฺกโณ*) เป็นธรรมราชา ไม่ประดับตกแต่ง เช่น ไม่ใช่ ต่างหู ไม่สวมกำไลมือกำไลเท้า ไม่ใส่มงกุฏ เหมือนผู้นำคนอื่นที่นิยมประดับกันนในสมัยนั้น

ความเป็นเทพ : พระองค์มีสถานะเป็นเทพ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๖๐๐ ยุคที่บรรดาลัทธิแข่งขัน อวดกัน หาวิธีสร้างแรงจูงใจมวลชน อิทธิปาฏิหาริย์ถือเป็นสี่สิ่งสำคัญที่ต้องอวดแข่งกัน แข่งขันกันว่า ศาสดาใครจะเหนือชั้นหรือเก่งกว่ากัน อิทธิปาฏิหาริย์เป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมเลื่องลือกล่าวถึง สถานะ ความเป็นเทพ เล่าเรื่องตั้งแต่ก่อนจะมายังโลกมนุษย์ มาจากสวรรค์ภพดุสิต เลือกสถานที่เกิด ขณะเกิด มีเหตุการณ์แปลกพิสดารชนิดที่ไม่มีใครเสมอเหมือน ต่อมาเป็นบรรพชิตกระทั่งวันถวายพระเพลิง มีเรื่องอัศจรรย์ให้สังคมโจษขานกล่าวได้ไม่จบสิ้น เพราะว่าพระโพธิสัตว์เป็นดุจเทพ (*โพธิสฺสโต เทโว วีย*)^{๒๔} เมื่อมอบความเป็นเทพให้พระองค์ จึงบรรยายคุณสมบัติให้เหมือนกับคุณสมบัติของเทพ เช่น ประสูติแล้วพูดได้ทันที (*ชาติที่เกิดมาพูดทันที คือ มโหสถ เวสสันดร ชาติสุดท้าย*) ความเป็นเทพ เลื่องลือไปไม่สิ้นสุด ยุคที่คนชอบฟังนิทาน เรื่องเล่าจัดลำดับเหตุการณ์ให้จำเรื่องได้แม่นยำ คนจึงชอบฟัง นิทาน

ผู้รู้ให้ข้อคิดเหตุการณ์ตอนประสูติ ไว้น่าสนใจ ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ มีเหตุการณ์ ที่เป็นสัญลักษณ์ว่าได้เสด็จย่างพระบาทไป ๗ ก้าว ทรงเปล่งอาสภิวาจา ว่า “เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก

^{๒๑} ชุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๖๘/๓๑๗.

^{๒๒} ชุ.ชา. (บาลี) อ ๓/๒๐๐/๑๓๗.

^{๒๓} วิ.มหา. (บาลี) ๒/๕๘๔/๖๐.

^{๒๔} ชุ.ชา.อ. (บาลี) ๑/๘๘.

เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก เราคือผู้ยิ่งใหญ่แห่งโลก” พระดำรัสนี้ ถ้าไม่สังเกตให้ดีจะเข้าใจผิดว่าทำไม เจ้าชายสิทธัตถะมาอดตัวว่ายิ่งใหญ่ แต่ฟังทราบว่าเป็นการประกาศอิสรภาพของมนุษย์

เสถียร โกเศศ กล่าวถึงความอัศจรรย์ตอนประสูติของฝ่ายมหายาน ว่า เรื่องผู้วิเศษ เวลาจะเกิด ไม่ออกโดยธรรมดา มีกล่าวไว้ในคัมภีร์พระเวท เรื่องพระฤาษีชื่อวามเทพ พระฤาษีนั้นมีอำนาจ ถึงจะพูดได้ก่อนเกิด คือ ขอร้องออกมาว่า “... อย่าให้ข้าออกทางนี้เลยเพราะมันลำบาก ให้ข้าออกไปทางสี่ข้างเถิด” นักปราชญ์สันนิษฐานกันว่า พระพุทธประวัติที่พระคัมภีร์กล่าวถึงการประสูติแห่งพระมหาบุรุษจากพระปรีศวีแห่งพระมารดา คงนำความในพระเวทที่อันนี้ไปสวมพระพุทธประวัติ เพื่อต้องการให้เป็นผู้วิเศษบ้าง แต่พระพุทธประวัตินี้มีในฝ่ายคัมภีร์อุตตฺรนิกาย เพราะฉะนั้น พวกเราผู้ทักขิณนิกาย จึงทราบเรื่องกันไปคนละอย่าง

เรื่องราวผู้วิเศษมักต่างจากสามัญชน ผู้วิเศษบางคนเกิดจากขาอ่อนมารดา บางคนเกิดจากแขนมารดา บางคนเกิดจากกระหม่อมมารดา บางคนเกิดจากรักแร้มารดา

ก่อนอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต พระสิทธัตถะใช้พระขรรค์ตัดพระเกสาเหลือสั้น ๒ องคุลี แล้วไม่ตัดอีกเลย เวียนเป็นทักษิณาจนถึงวันปริณิพพาน ยกย่องพระองค์ให้เป็นเทพ เพราะว่าเทพไม่ตัดผม ไม่โกนหนวด (เทวานัม ปน เกสมสฺสุภฺรณกมฺมํ นาม นตฺถิ) ถามว่า ถ้าตัดพระเกสาอีกใครจะเป็นคนตัดผม(กัลบก)เถรวาทไม่มีคำตอบเรื่องนี้ มหายานระบุว่าพระอุบาลีเถระผู้เคยเป็นกัลบกของศาकยะ บวชแล้วไปเป็นกัลบกประจำพระองค์ เถรวาทเน้นบทบาทพระอุบาลีผู้เด่นเป็นเอตทัคคะทางวินัย ไม่มีอะไรเกี่ยวกับหน้าที่ของกัลบก (นิทานชาดกเล่าว่าผู้นำในอดีตเมื่อไปเป็นดาบส ผู้บวชตามมักเป็นผู้เคยรับใช้ใกล้ชิด ที่ได้รับความไว้วางใจที่สุดนั่น คือ กัลบก)

อีกเรื่องหนึ่ง คือ เทวทูต คือ ทูตดุจเทพ (เทวา วีย ทูตา) ทูตแสงสว่าง สื่อทางปัญญา เทวทูตเป็นนิमित เป็นสัญลักษณ์ทำให้พระสิทธัตถะเห็นก่อนบรรพชา สื่อที่ทำให้เกิดปัญญา มี คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต (สมณะ) เทวทูตมีอยู่ทุกที่ ยกเว้นบรรพชิต มีเฉพาะในวันฉัตรธรรมฮาร์ปาสมาัยต่อมาเมื่อมีอริยวงศ์ สิ่งที่อริยวงศ์ปฏิเสธอันดับแรกคือ วรรณะ “วรรณะ ๔ เหล่านี้คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนมาบวชในธรรมวินัยที่ตัดภาคประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและโคตรเดิม รวมเรียกว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตร” คำว่า สมณะศากยบุตร หากจะแปลว่าบุตรศากยะที่เป็นสมณะ แปลเท่านั้นมองว่ายังไม่ครอบคลุม ควรโยงถึงพระพุทธเจ้าในกาลก่อนด้วย จึงขอแปลว่า “บุตรของศากยะ ผู้สืบทอดลัทธิสมณะ” การที่อริยวงศ์ปฏิเสธวรรณะ มองว่าสัมพันธ์กับบรรพชาของพระสิทธัตถะ เพราะว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ตระหนักรวรรณะ (สมฺพุทฺธานุญจ ฆณฺณมฺจฺเฉรฺ นาม นตฺถิ)^{๒๕}

^{๒๕} ส.นิ.อ. (ไทย) ๒/๑๕๔/๒๐๓.

ที่สอนกันมาว่าพระสิทธัตถะบรรพชาเพราะเห็นเทวทูต เรื่องนี้จำง่ายไม่ซับซ้อน แยกย่อยกว่าสอนว่าบรรพชาเพราะปฏิเสธวรรณะ

มองโกลอยด์ในทรรศนะนักวิชาการ

ผู้ศึกษาสถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะ มีทั้งคนอินเดียและคนยุโรป ส่วนในประเทศไทย พล.ต. เดช ตุลาธรรมะ เป็นผู้หนึ่งที่ศึกษาเรื่องนี้ ท่านอ้างคำของพุทธทาสภิกขุที่กล่าวว่า “บรรพบุรุษของพระพุทธเจ้าและพระญาติวงศ์เป็นชนเผ่ามองโกลที่อพยพจากไซบีเรีย ข้ามภูเขาหิมาลัยเข้ามาตั้งบ้านเมืองอยู่เชิงเขาหิมาลัย คนพื้นเมืองซึ่งเป็นคนผิวดำเห็นชนเผ่ามองโกลผิวเหลืองงดงาม ถ้ามองมาจากไหน ก็ชี้มือไปทางภูเขาหิมาลัยที่มีหิมะปกคลุมยอดอยู่ทั้งปี คนพื้นเมืองก็นึกว่าคงเป็นเทวดาลงมาจากเขาไกรลาสที่พระคิเว (อิศวร) พระเจ้าของคนพื้นเมืองสิงสถิตอยู่ ก็พากันมาพ้องพระบรมโพธิสมภารอยู่ในเมืองของชนเผ่ามองโกล จึงมีพิธีแรกนาขวัญเป็นการสาธิตตัวอย่างการปลูกข้าวให้ราษฎรดู เพื่อการเศรษฐกิจของครอบครัวและบ้านเมือง วงศ์ศากยะจึงเรียกได้ว่าเป็นวงศ์แห่งชาวนา” กล่าวอีกว่า “ชนเผ่ามองโกลเป็นนักรบเร่ร่อน (Nomads) ซี่มผ้าความหนาวในไซบีเรีย เที้ยรวรบพุ่งไปจนถึงยุโรปและเคยยึดครองจีนอยู่ระยะหนึ่ง ชนเผ่ามองโกลจึงถือว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมรบร่วมเป็นร่วมตายด้วยกัน เมื่อมาอยู่ในชมพูทวีปได้พบคำสอนของพราหมณ์แบ่งชั้นวรรณะก็ไม่เห็นด้วย และที่พราหมณ์สอนว่า มีพระเจ้าต้องเกรงกลัวพระเจ้านั้น ยิ่งไม่เห็นด้วยใหญ่ เพราะชนเผ่ามองโกลไปรบมาค่อนโลก ที่ชนะศึกหรือแพ้เขาก็ด้วยกำลังฝีมือและสติปัญญาของตน ไม่เห็นจะไปเกี่ยวข้องกับพระเจ้าตรงไหน”.....คราวนี้เรามาพิจารณาดูว่าใครหนอเขียนตำราให้เราเรียนกัน..สำหรับปัญญาชนชาวอินเดียปัจจุบันนั้นเขารู้ประวัติศาสตร์ชาติเขาดี เขาจึงรู้ว่าพระพุทธเจ้าเป็นชนเผ่ามองโกล แต่ไม่ใช่ธรรมาของเขาคือจะพูด...”

คนตะวันตกและคนอินเดีย ที่มองว่าพระสิทธัตถะเป็นมองโกลอยด์ เช่น

เบนจามิน วอลท์เกอร์ “ในอินเดีย อารยันเข้ามาสลับกับพวกกิราตะหรือมองโกล ที่มีหลายเผ่า ได้แก่ อารีระ อัมภัสฐะ คันถาระ อิกษวา กัมโปชะ ปิตตะวะ ศากยะ ศิพี อสินระ วัชชี และเยวเธระ สุทโธณะพุทธบิดาเป็นนักรบมองโกล มายาเทวีพุทธมารดาเป็นเจ้าหญิงของลิจฉวี”

วินเซน เอ. สมิต “โคตมพุทธะมีเชื้อชาติมองโกล มหาวีระของเซน เป็นมองโกลชาวเขา”

ร็อดฮิลล์ “ศากยะ ๓ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ มหาศากยะกบิลพัสดุ์ ศากยะลิจฉวี และศากยะชาวเขา”

โซมา โครซี “ศากยะเข้าไปอยู่ที่อินเดียทางอินเดียตะวันตก (แค้วนสินธุ)”

สุนิติ กุมาร ฉัตเตอร์จี “มองโกลอยด์มีถิ่นฐานในอินเดียเหนือและตะวันออกเมื่อ ๑๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล (ก่อน พ.ศ. ๑๕๐๐) แยกออก ๒ สาย คือ (๑) ซิโน-ทิเบต (Sino-Tibeton) และ สยาม-จีน (Siamese-Chines) ยังแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ อีก มี ดาลัก ลิกซิม ภูฏาน อัสสัมเหนือ นาคา พม่า คะฉิน ฉาน อาหม เป็นต้น ลิจฉวีเมืองเวสาลี และโกลิยะ (ศากยะ) แยกมาจากพวกซิโน-ทิเบต”

สวาบัน เค. บิสวาส “ศากยวงศ์เป็นตระกูลนักรบ เรียกว่ากษัตริย์ หรือชัตติยะ เป็นกษัตริย์เหมือน กษัตริย์พราหมณ์ แต่หน้าที่ต่างกัน กษัตริย์ศากยวงศ์เป็นนักรบ ทำนา ไม่บูชายัญ จัดอยู่ในกลุ่ม โปรโต-มองโกลอยด์ (Proto-Mongoloid) ศากยะไม่ใช้นักรบเร่ร่อนแต่เป็นนักรบนักปกครอง มีอยู่ แต่เดิม ส่วนกษัตริย์พราหมณ์ บูชายัญ สืบสายจากอารยันเร่ร่อน ตำนานศากยะสืบมาหลายชั่วอายุตั้งแต่ ผู้ก่อตั้งคือโอกกากราชจนถึงสุทโธณะ”

ลาล มณี โชศรี กล่าวว่า คำที่ว่า พระพุทธเจ้าเป็นพราหมณ์ในคตินั้นไร้สาระ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า^{๒๖} “...อินเดียอาจจะถือว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาของ คนต่างชาติ เขาเลยพยายามกำจัดอยู่เรื่อย พระพุทธเจ้าก็มีนักปราชญ์สันนิษฐานว่าเป็นเชื้อชาติมิงโกล คือแบบพวกเรานี้ ไม่ใช่เชื้อชาติอินเดียอย่างนั้น เพราะเกิดในถิ่นที่ปัจจุบันเรียกว่าเนปาล คนเนปาล ก็รูปร่างหน้าตาเหมือนคนไทย เป็นมิงโกลเหมือนกัน พวกอินเดียเลยไม่ชอบ พระเจ้าอโศกเองก็เป็น เชื้อชาติมิงโกล ไม่ใช่เชื้อชาติอินเดีย อินเดียเลยไม่ชอบ เพราะฉะนั้น พระเจ้าอโศกแม้จะยิ่งใหญ่ที่สุดใน ประวัติศาสตร์ แต่ถ้าฝรั่งไม่มาขุดค้นโบราณสถานแสดงหลักฐานให้ปรากฏแล้ว อินเดียไม่รู้จักเลย เขาเสื่อมกันหมดเรียบร้อยแล้ว ... พระเจ้ากนิษกะมหาราช ก็เป็นมิงโกลอีก ไม่ใช่ชาวอินเดียแท้”

สรุป

มิใช่ว่าด้วยเหตุที่คนไทยเป็นชนเผ่ามิงโกล จึงอยากจะให้พระสิทธัตถะเป็นชนเผ่ามิงโกล เหมือนคนไทย แต่เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อม เช่น พระสิทธัตถะเกิดในวัฒนธรรม ที่ไม่นับถือพระเวท อยู่แถบหิมาลัย ทิศเหนือแคว้นโกศล อันเป็นถิ่นของพราหมณ์ การบูชา และการ บูชาอัฐิ ไม่ใช่ประเพณีของอารยันเร่ร่อน พวกอารยันเร่ร่อนไม่มีประเพณีสมรสกันเอง แต่ศากยะสมรส ด้วยกันเอง ศากยะปกครองเลือกผู้บริหารเหมือนลิจฉวี (สังฆกรรมบางอย่างดัดแปลงมาจากการทำหน้าที่ ของพวกวัชชี) พระสิทธัตถะชำนาญศิลปวิทยาตามเผ่าพันธุ์ เช่น การยิงธนู ผู้สอนเป็นมุนี ครูประจำเผ่า ของศากยะ พระสิทธัตถะไม่ได้ศึกษากับพราหมณ์ ที่ตักกศิลา พระสิทธัตถะผิวสีเงิน บูชาอัฐิของ ภูปารหบุคคล เกือบอัฐิไว้บูชา ประวัติของพระสิทธัตถะสมัยครองเรือนไม่ขัด ขัดเมื่อตั้งอริยวงศ์ กฎสำคัญ ในอริยวงศ์คือ ไม่มีวรรณะ ผู้พัฒนาตนแล้วในอริยวงศ์มีคุณสมบัติพิเศษต่างจากคนในวงศ์อื่น มีความ ประพฤติอย่างอารยัน (อริยะ) ครองเพศอย่างอารยัน มีทัศนคติอย่างอารยัน และรู้แจ้งแทงตลอดอย่าง อารยัน เป้าหมายในอริยวงศ์มีในชีวิตนี้ ไม่มีความเชื่อหรือสิ่งที่พราหมณ์สอนเข้าครอบงำ

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), *คนไทยหลงทางหรือไร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๗๔.

จึงเกิดความรู้สึกว่าแท้จริงแล้ว พระพุทธเจ้าคือใคร สอนสาวกให้ไปไหน หรือสอนให้มีชีวิตอยู่
อย่างไรแน่

ยุคนั้นพราหมณ์มีอิทธิพลครอบคลุมทั่วอินเดีย พระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วยกับหลักความเชื่อและการ
ปฏิบัติหลายอย่างของพราหมณ์ ทรงคัดค้านโต้แย้งหักล้างคำสอนของพราหมณ์ ในสภาพแวดล้อม
อย่างนั้น ต้องใช้คำที่ประชาชนพูดกัน จึงทำให้เกิดคำที่ใช้ตรงกับที่พราหมณ์ใช้ แต่มีความหมาย
แตกต่างกัน มีหลายคำเช่นคำว่ากรรม กรรมของพราหมณ์มีความหมายอย่างหนึ่ง กรรมของพระพุทธเจ้า
มีความหมายอย่างหนึ่ง กรรมของศาสนาอื่นมีความหมายอย่างหนึ่ง เป็นต้น

ปัจจุบันนี้ ในแดนพุทธภูมิมีพุทธสถานเป็นประจักษ์สายตาชาวโลก ยืนยันที่ประสูติ ที่ตรัสรู้
ที่ดับขันธ์ ผู้รู้ชาวอินเดียยอมรับว่าคำสอนพระพุทธองค์มิได้หายไปไหน ยังคงอยู่ในวัฒนธรรมอินเดีย
ดังนั้น ถ้าหากใครมองว่าพระพุทธองค์ไม่ได้มีสถานะชาติกำเนิดอย่างที่เข้าใจกัน คงถูกโต้ด้วยเหตุผล
ต่าง ๆ ในที่นี้มองว่าหากศึกษาบทบาทพระองค์ที่มีต่อพราหมณ์ จะรู้ว่าสิ่งที่พระองค์สอนเป็นความจริง
ของโลกและชีวิต ที่ทุกคนต้องรู้และรับผิดชอบ เป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับชีวิตและครอบงำมนุษย์อยู่
ตลอดเวลา เมื่อรู้ข้อเท็จจริงอย่างนี้ ก็จะไม่ทำให้สับสน แยกได้ว่าพุทธสอนอย่างไร พราหมณ์สอนอย่างไร
เช่นสอนอย่างไร เพราะว่าสิ่งที่พระองค์สอนนั้นคือสมบัติของมนุษยชาติ

บรรณานุกรม

กรุณา กุศลาสัย เก็บความ แปล และเรียบเรียง จาก Brahmanism, Buddhism and Hinduism.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, ๒๕๓๖.

พลตรีเดช ตูลวรรธนะ. เรียงพุทธศาสนาอย่างปัญญาชน เล่ม ๑-๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
อักษรสมัย, ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). คนไทยหลงทางหรือไร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๓๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬา, ๒๕๓๙.

_____ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพ-
มหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬา, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์.
พิมพ์ครั้งที่ ๑๕ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๘

Chatterji, Suniti kumar Ed. **The Cultural Heritage of India** 5th . Vol. I, Calcutta : The Ramakrishna Mission Institute of Culture, 1982.

Joshi, Lal Mani. **Discerning the Buddha**. New Delhi : Munshiram Manoharlal, 1983.

Kosambi, D. D. **An Introduction to the study of Indian History** 7th . Bombay : Lahooti Art Press, 1994.

Mahajan, V.D. **Ancient India** 19th . New Delhi : S. Chand & Company Ltd,1997.

Malalasekere, G. P. **Pali Proper Names** II V. Delhi : Munshiram Manoharal,

Swapan k Biswan. **Buddhism the religion of Mohenjodaro&Harappa Cities**. (Delhi: Richa Offset Press Shahara).